

ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ КОМПОЗИЦІЙНОГО ТА ІНКЛЮЗИВНОГО МИСЛЕННЯ У ПІДГОТОВЦІ АРХІТЕКТОРА

Міхова Л.М.

ст. викладач

Кафедра рисунка живопису та арх. графіки

<https://orcid.org/0000-0002-3476-661>

Зеленська В.С.

здобувач вищої освіти

Архітектурно – художній інститут

<https://orcid.org/0009-0005-2108-472X>

Одеська державна академія будівництва та архітектури, Україна

Анотація. У статті досліджується формування інклюзивного мислення у студентів на прикладі академічного рисунка (фундаментальної дисципліни у системі вищої архітектурної освіти). Автори обґрунтовують необхідність трансформації традиційних методик викладання з метою формування у студентів «дифузійної інклюзивності». Висвітлюється підхід, за якого художні прийоми : робота з лінією, планами та світлотіньовим моделюванням — стають інструментами психоестетичної легітимізації безбар'єрного середовища. Доведено, що академічний рисунок здатен формувати інклюзивне мислення не як зовнішню вимогу нормативів, а як внутрішню естетичну та функціональну потребу майбутнього фахівця.

Ключові слова: академічний рисунок, інклюзивне мислення, дифузійна інклюзивність, психоестетична легітимізація, універсальний дизайн, педагогіка архітектури.

Сучасні трансформації в архітектурній освіті обумовлюють необхідність підготовки фахівця, який здатен не лише формувати візуально привабливі об'єми, а й осмислювати та моделювати складні соціальні процеси. В умовах посилення цифрових технологій і орієнтації на людиноцентричний підхід архітектура дедалі частіше трактується як засіб соціальної взаємодії та включення. Одним із найбільш актуальних завдань у цьому контексті є забезпечення інклюзивності середовища, яке протягом тривалого часу розглядалося переважно з інженерно-нормативної точки зору.

У традиції вищої архітектурної школи академічний рисунок виконує роль інструменту, який допомагає розвивати візуальне мислення, навчитися законам пропорцій та конструктивної побудови форм. Його значення не обмежується лише технічними навичками — ця дисципліна також є основою для формування повноцінного професійного світогляду архітектора. Тому педагогічна модель навчання має бути направлена на розвиток здатності інтерпретувати інклюзивні

рішення як джерело нових просторово-композиційних підходів, а не як фактор обмеження творчого процесу.

Навчальний процес з рисунку в архітектурному вищому навчальному закладі має суттєві відмінності від методик класичної художньої освіти.

На викладача покладається комплекс взаємозв'язаних завдань, які виходять за межі безпосереднього зображення природних об'єктів. Серед них:

1.Формування аналітичного мислення. Студент повинен навчитися аналізувати складні просторові форми, виділяти їх конструктивні елементи та зрозуміти логіку взаємодії об'ємів. Це відіграє важливу роль у проєктній діяльності.

2.Розвиток просторової емпатії. Однією з ключових складових навчання є усвідомлення масштабу та пропорцій архітектурного середовища у зв'язку з пропорціями людини. Практика рисунку допомагає формувати відчуття простору як пережитого досвіду, що стає основою для ергономічного підходу.

3.Композиційна інтеграція. Навчання рисунку має викликати здатність до поєднання різних елементів у єдину просторову систему. На цьому етапі формуються навички органічно включати функціональні та технічні компоненти, зокрема інклюзивні елементи у художню структуру об'єкта.

4.Формування естетики функціональної доцільності. Педагогічне завдання полягає в розвитку здатності сприймати функціональні елементи як носії художньої виразності. Кожне конструктивне рішення має стати частиною графічного ритму та образної цілісності.

Аналіз проєктів студентів показує наявність когнітивного розриву, який проявляється в тому, що інклюзивні компоненти, передбачені сучасними нормами, сприймаються як вторинні та чужорідні елементи архітектурного рішення.

Таке явище можна описати як «архітектурну сегрегацію» — ситуацію, коли безбар'єрні шляхи пересування отримують візуальну та функціональну автономність, не інтегруючись у загальну концепцію об'єкта.

Академічний рисунок може бути початковим інструментом у подоланні цієї проблеми.

У разі, коли студент під час аналізу натурних об'єктів, зокрема складних урбаністичних структур, нівелює елементи доступності, у його професійному мисленні закріплюється модель фрагментарного та неповноцінного інклюзивного середовища. Натомість цілеспрямоване зосередження уваги на художній виразності безбар'єрних зон під час рисунку допомагає переосмислити їх роль та зняти асоціації з утилітарним або «медикалізованим» характером об'єктів універсального дизайну. Художній прийом у даному випадку працює на рівні підсвідомості. Коли студент працює над світлотіньовим моделюванням тактильної плитки або ритмічним повтором поручнів, він перетворює їх на елементи художнього ритму. Якщо ці елементи виглядають у рисунку привабливо, вони стають легітимними в його майбутньому проєкті. Таким чином, «право на пандус» для здорової людини стає емоційно законним, оскільки

цей шлях сприймається як більш технологічний, комфортний та візуально цікавий.

Для досягнення описаних результатів пропонується доповнити програму з академічного рисунка наступними вправами:

1. Моделювання вузлів доступності: Вивчення пластики поручнів та пандусів як самостійних скульптурних форм.

2. Композиційний начерк «Людина-Середовище»: Робота з траєкторіями руху різних суб'єктів у безбар'єрному та інтуїтивному просторі.

3. Робота «Текстура безпеки»: Дослідження графічних можливостей контрастних та тактильних поверхонь у міському середовищі.

Через графічний аналіз студент навчається бачити безбар'єрні рішення як частину композиційного задуму, що володіє власним ритмом, пластикою та естетичним потенціалом. У такий спосіб формується нова проєктна культура, у якій інклюзивність перестає бути додатком і стає внутрішньою логікою архітектурного образу. Тобто, у вирішенні цього питання необхідно рухатись від глобального до більш комплексного підходу. Спочатку необхідно досконально дослідити механізми інклюзивного забезпечення, а далі віднайти в них естетику та самотність.

Таким чином, рисунок постає не лише засобом фіксації форми, а також і інструментом формування інклюзивного архітектурного мислення. Академічний рисунок, як базова дисципліна архітектурного навчання, володіє значним потенціалом у подоланні цієї проблеми. Інтеграція принципів універсального дизайну в систему графічних вправ дозволяє сформувати цілісне бачення простору, у якому функціональна доцільність та естетична виразність перебувають у нерозривному зв'язку.

Список використаних джерел

1. Гнатюк С. О. Архітектурна композиція : навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2018. 220 с.
2. Лисенко Т. В. Інклюзивний дизайн в архітектурі: теоретичні та практичні аспекти. Харків : ХНУБА, 2020. 168 с.
3. ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. [Чинний від 2019-04-01]. Київ : Мінрегіон України, 2018.
4. Ching F. D. K. Architecture: Form, Space, and Order. 4th ed. Hoboken : John Wiley & Sons, 2015. 432 p.